

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta . . . 5.—
četrt leta . . . 2.50
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 14 h
dvakrat . . . 12
trikrat . . . 10
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

**Upravišтво Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.**

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovarisa“ izide dne 12. januarja 1917.

Konec in začetek.

Boj ne bide svetlo oružje,
več boj bide srce u junaku!

Hrvatska narodna.

Danes zaključuje „Učiteljski Tovarish“ svoj šestinpetdeseti letnik. Izvršimo le čin dolžnosti, ako vse naročnike in sotrudnike obojega spola iskreno zahvaljamo za vso podporo, ki so nam jo dajali v preteklem letu! Ako bi ne imeli te, bi vsa naša najboljša volja nič ne pomagala. Težak je bil naš položaj. Brez podpore od katerekoli strani smo bili — kakor vsa dolga leta doslej — navezani zgolj samo nase. Toda vzlic vsem najrazličnejšim zaprekam, težavam in neprilikam smo vzdržali, in navdaja nas zavest, da smo tudi letos zvesto izpolnjevali svoje dolžnosti. Držali smo se ravne poti odkritosrčnosti, poštenja in odločnosti ter smo goverčili tako, kakor to pristojno resnemu stanovskemu glasilu. V tem strašnem času prelivanja človeške krvi, ko so zbesnela in razdirjala malone vsa človeška čustva, smo visoko dvigali prapor neomadeževane časti naprednega slovenskega učiteljstva in našega šolstva, ki sta ostala vzlic vsem grozotam in razpaljenim strastem sedanjih dni kot zelen otok v puščavi, budec v nas globoko vero, da vrne naše delo v šoli in zunaj nje narodu in domovini vse, kar mu je moralne in materialne škode provzročila neusmiljena sila te prestrašne vojne! Ako nas ni potrl in uničil sedanjí čas, nas ne ugonobi nobena sila več, pa naj se zgodi karkoli!

Nečemo iznova odpirati nobenih ran! Toda zgodovina govori, da se je polpreteklost zaganjala v nas z vso ljuto močjo, kakršne ni občutil nasvoji koži noben drugi stan na vsem slovenskem ozemlju in daleč naokrog. Mnogotera žrtev je padla, a celota je ostala. Nas ne vežejo osebne simpatije, niti nas ne druží kakršnakoli zunanja moč, ne daje nam življenjske energije nobena protekcija,

tudi ne dvigamo svoje stanovske samoza-vesti na škodo enemu delu svojih stanovskih tovarišev, ne črpamo materialnih dobičkov iz nobenega posebnega vira, daleč stran od nas stoji zahrbtnost, lizunstvo, svetohlinstvo, natolcevanje in zavijanje oči — moč idej, neomajnost prepričanja, zvestoba, čast in volja so se zleile v ustvarjajoč, plodeč element, ki se v njem oblikuje naš stanovski značaj, takisto jasno in nepodkupno se odražajoč v celoti kakor v vsakem posamezniku!

Kažemo lahko s ponosom na vse velike, naravnost božanske značaje kulturne zgodovine vseh časov in narodov, ki so mogli ustvarjati velika dela samo zato, ker so se nepremično naslanjali na ustaljene miselne zakone svojega notranjega sveta. Preganjani — niso preganjali, zaničevani — niso zaničevali, tepeni — niso topli, križani — niso križali; ampak svoje notranje življenje so prelivali v svoja dejanja, rajši za ideje žrtvovali življenje, da, rajši častno umrli, nego brezčastno živeli, samo da niso oskrunili v odločilnih trenutkih tega, kar je živel v dušah in o čemer je govorila beseda! Tako Kristus na križu, Hus na grmadi, Komensky v prognanstvu, Tolstoj na begu! Le majhni in nizki ljudje delujejo nasilno in brutalno, kupčujejo s prepričanjem, love nagrade za prodane duše, se levé kakor gad in modras, a ostanejo vzlic temu tudi v novi koži — strupeni! A veliki duhovi, vzorniki vsemu kulturnemu človeštvu, ideali človeškega plemenitega hotenja in človeškega hrepenenja k popolnosti, vzpodbuda v borbah in uteha v trpljenju, izvor moči, vztrajnosti, volje, energije — ti veliki duhovi so toliko veličastnejši, toliko ogromnejši, toliko nedosežnejši v gigantičnosti in neumrjčnosti svojih idej in naukov, kolikor večje je bilo njihovo mučeništvo zaradi njih! Največje pridobitve med vsemi velikimi pridobitvami vsega kulturnega človeštva so bile porojene ob trnjevem vencu mučeništva, v krvi trpljenja, ob meču in ognju krvočolnikov in trinogov, ki so bili toliko strašnejši v svojih dejanjih, kolikor višje je žarelo v mogočnosti njih socialno stališče! Tako je vsa lepota, vsa sila, vsa globina in visokost kulturne povestnice človeškega rodu zrasla iz srčne vroče človeške krvi, iz zlijajočih ran razbičanih teles, opечenih od plamenečih jezikov, iz globočin trpečih, do smrti utrjenih duš — a poleg vse lepote, med njo in nad njo in preko nje se dviga, vije in prepleta dogma vseh dogem: Konec z mage v borbi podlosti in krivništva z junaštvom in čistostjo

si je priborila resnica in pravica!

S pogledom in z vero na to končno in neizogibno povračilo — ki ga dokazujejo in utemeljujejo dejstva svetovne zgodovine — na povračilo vsega hudega, vsega zla, vseh prevar in krivic, smo ustvarili svojemu stanu in svojemu šolstvu trdne temelje, ki zraste na njih veličastna stavba kulturne bodočnosti našega naroda! To naše delo, delo slovenskega naprednega učiteljstva bi ne bilo mogoče, ako bi vseh naših misli in vseh naših čustev ne prožarjala, dvigala in junačila najčistejša ljubezen do naroda in domovine — ljubezen, ki je toliko iskrenejša in toliko večje cene, ker je vanjo sikala zloba klevet in je izkušala s sramoto izdajstva označiti one, ki so jo zvesto in brez strahu netili in gojili v srcih svojih rodni bratov in sestr! Podle duše!

Kaj se je zgodilo? Naš mladi cesar je govoril besedo zadoščenja! Naš domači 17. pehotni polk, ki je ognjišče našega slovenskega junaštva, je dobil naslov cesarjevičevega polka; 20. lovski bataljon, ki so mu jedro slovenski fantje in močje, je bil deležen posebne cesarjeve pohvale; in ko je cesar Karel dne 17. t. m. obiskal Trst in naše slovenske kraje ob Soči, je v namestništvu palači v Trstu sprejel tudi zastopstvo Slovencev ter je nasproti dr. Vilfanu, voditelju tržaških Slovencev, izrazil v slovenskem jeziku svoje veselje, da vidi pred seboj zastopnike slovenskega naroda na Primorskem, ki je v teh težkih časih podal mnogo dokazov požrtvovalnosti in domoljubnega sočustvovanja! To trojno cesarjevo pohvalo, izrečeno na isti naslov, na naslov Slovencev, sme pripisati na svoj račun tudi slovensko učiteljstvo, saj je uspeh njegovega vzgojnega dela, da se kaže v dejanjih našega naroda toliko domovinske zvestobe in ljubezni! Kaj in kje bi bilo z narodno zavednostjo Slovencev sploh in primorskih Slovencev posebej, da ni zavednega slovenskega učiteljstva? In samo znak skromnosti je, ako na zadnjem mestu kažemo na one svoje stanovske tovariše, ki se sedaj bojujejo v vrstah od cesarja odlikovanega 17. polka in od njega izrečno pohvaljenega lovskega bataljona! To so naše gore listi!

Ako to posebej poudarjamo, dopolnimo s tem samo krononiko, ki smo jo tudi v tem letu v svojem listu pisali o sedanjih dogodkih, kolikor so ti v zvezi s šolo in učiteljstvom. Iz teh dogodkov smo

posnemali svoje misli, ki se skladajo z zahtevami in potrebami slovenskega naroda in ki imajo svojo opravičenost in utemeljitev v veljavnih zakonitih določilih. In iz teh misli, izraženih jasno in precizno tekom leta v obilici člankov in notic, se da nedvomno sklepati, kaj hočemo in čemu delamo: Popolna enakopravnost našega naroda z vsemi drugimi narodi v monarhiji; neovirano delo našega šolstva ter materialno in moralno neodvisnega učiteljstva v blagor kulturnega in gospodarskega napredovanja in osamosvojitve slovenskega naroda!

Za to „suprema lux“ naše kulturno-gospodarske narodne samobitnosti smo delali, delamo in bomo delali, ker vemo, da je to naša najsvetejša in edina naloga, in ker vemo, da nam bo vse drugo navrženo in da vse drugo pride samoobsebi, čim bliže prihajamo temu idealu, ki pa ni samo naš ideal, temveč je ideal vsakega kulturnega naroda v monarhiji in zunaj nje!

Tako zaključujemo ta letnik in taki stopamo v prihodnje leto! Bodočnost ne bo na naših idejah ničesar izpremenila, dala nam bo le sredstev, da pridemo hitro in hitreje do svojega namena! Na tem se ne da ničesar predrugačiti, ob tem ni nobenega popuščanja in barantanja, nobenih kompromisov in nič obotavljanja, ker ni nobene naloge in nobenega smotra, ki bi ju smeli, hoteli in mogli postaviti pred narodovo bodočnost, ki raste iz naših del, — iz naših ran, iz naše krvi in iz naših grobov! Kdor je z nami enih misli, ostane z nami, kakor je bil doslej! Kdor pa ne, mimo in preko njega pojdemo naprej po isti poti, ker smo in hočemo ostati pionirji slovenske kulture!

Vojna.

MILAN SORŠAK.

Smrtna kosa je zopet uničila cvet na našem deblu — umrl je eden naših najmlajših, idealni, po narodnem delu hrepe-neči Milan Soršak, učiteljskičnik in

LISTEK.

To in ono izza preteklih dni.

VI.

Kraška burja! Brrr... Kdor je ni oku-sil, ne ve, kaj ona zmore, kako se pojavlja. Pa ne verjame tega kmalu kdo, razen oni, ki je jakost njeno čutil — sam. — No, jaz sem imel priložnosti dovolj, spoznavati burjo v vseh nje niansah v onem času, ko sem leta služboval na Krasu, in sicer na onem delu Krasa, kjer najbolj razsaja in se kaže naj-učinkoviteje. Marsikaj izza te dobe še dobro pomnim; zato pa hočem o tem malo po-kramljati, morebiti bo to koga zanimalo

Bilo je v prvem letu mojega službo-ovanja. Napóči pozna jesen, Nanos — notranj-ski Rigi — je že dobival „kapo“, znamenje, da se hoče kmalu oglasiti sestra — burja. Seve sem to poznal dotlej le iz kujig, tudi

verjel nisem, kar so mi domačini pravili o njej. A kmalu sem čutil sam, kaj zmore ta mrzla spaka. — Okrog Vseh svetih je bilo. Pihalo je ledeno mrzlo. Nobena obleka ni bila debela dovolj, da bi je ne bil prešinil mraz. Ko sem v mraku iz šole krenil v gostilnico k večerji, me je kar neslo, veter mi je namreč pihal v hrbet. Prav prileglo se mi je, ko stopim v gorko sobo. Okna so zvenketala, in piskalo je okrog vogalov v raznih glasih, kakršnih še nisem slišal dosihdob. In ta muzika je prihajala čim jačja. V gostilniško sobo vstopi zdajci sme-hljajočega se obraza oštir, že prileten, a jako dobroščeren in vesel možiček. Pogleda me nekako čudno, rekel bi, šaljivo ter pravi: „Hm, gospod, danes boste enkrat malo poizkusili, kaj je burja. Se že oglašja in razvija. Postajala bo vedno hušja. Ze priče-nja neletavati sneg. V par urah ga bomo imeli na kupe, pa ne tako, ko pri vas doma, ampak le tuintam, veste, pri nas pravimo, da so to zameti.“ — „Nič ne de, naj le gre; tako hudo pa menda vendar ne bo,“ odvrnem jaz. A on smehljajoč: „Boste že

videli! Danes še domov spat ne pojdete, prenočili boste pri nas.“ — „Kaj, teh par korakov da bi ne prišel v šolo?! To ni verjetno!“ — „Seve, vi tega ne morete verjeti; a jaz, domačin, to dobro vem in še enkrat pravim, danes ostanete pri nas, pa je!“ — Umolknem... „Le pojdite ven po-gledat! Videli boste, kak direndaj je to.“ — In res sem šel. Stopivšemu na prag, mi je skoro vzelo sapo. Ledene igle so se mi sipale v obraz, in kadilo se je sneženih kosmov okrog, da ni bilo videti ničesar... Hitro jo popiham nazaj. „No, kako vam ugaja, he?“ se nasmeje oče oštir. „Precej piha in mede, a bo že odnehalo,“ rečem. „Kaj še, zdaj je šele pričetek, bo še vse huje! Da, da, burja, ta ima svoje muhe.“ In tiho je začel žvižgati mož po stari svoji navadi, meni pa je pričelo nekam čudno prihajati pri srcu: nazadnje pa utegne oštir vendar govoriti prav... Prinesli so mi večerjo. Šla mi je prav v slast. A čudno se mi je zdelo, da ni nobenega stalnih gostov blizu. Povprašam tozadevno očeta oštirja, On dé: „Teh danes ne bo, je že tako; oni

znajo, kaj je in kaj premore naša burja.“ Zona me obide; naposled pa še res uteg-nem danes tu ostati. Ne in ne! Teh par korakov, bilo jih je komaj 300 do šole, pa bom vendar prelomastil, ni šment! Fant, le korajžo! Pokaži, da se ne ustrašiš česar-sibodi! — „Če bo pa še huje, potem je skrajni čas, da odidem,“ rečem, pristopim k oštirju ter mu želim lahko noč. A on, ves osupnjen, me pritegne k sebi in reče: „Vi ne pojdete danes, ostanite pri nas, prosim vas, saj imamo prostora dovolj!“ — ter me prime za roko, hoteč me povesti v spalnico. A jaz se mu lahko iztrgam, rekoč: „Grem, hvala vam za prijaznost! Hočem domov.“ Kaj bi rekli ljudje? Strahopeten pa nisem!“ — „Siliti vas ne morem. Noč ima svojo moč, posebno ob burji. Res ni daleč. A kljub temu lahko ponesrečite. Prosim, slušajte!“ — „Prepričan sem o dobri vaši volji, hvala vam srčna! Pa bodi-te brez skrbi. Jaz že pridem na svoje mesto.“ Odprem večna vrata ter jo mahnem po cesti proti šoli. Huj, kako bridko mrzlo je pihalo in se kadilo! V svoj pled se dobro